

Світлана Жукова (м. Глухів)

ДОСЛІДЖУЄМО ЗАГАДКОВУ СІВЕРІЮ

Невичерпна історія Сіверщини. Земля Східного Полісся містить матеріальні пам'ятки існування багатьох народів. Сіверщина — край слов'янського епосу — “Слова о полку Ігоревім”, величі храмів Чернігова, Новгород-Сіверського, Глухова, Путивля. Це територія, де започаткувалась українська національна державність в гетьманських столицях Батурині і Глухові, писався літопис партизанської звитяги Спадщанського і Хінельського лісів, відродилась духовна діяльність святих монастирів: Молченського, Софронієвського, Глинської пустині. Це мапа з прізвиськами непересічних творчих особистостей, які прославили Україну.

Науково-практичні конференції, започатковані Національним заповідником “Глухів” у 2002 р., шукають нові підходи і напрямки у дослідженні вітчизняної історії. Глибинне вивчення Сіверщини дає можливість відновити справжню історію України, заповнити багато невідомих її сторінок.

15–16 жовтня 2009 р. відбулась чергова восьма науково-практична конференція “Сіверщина в історії України”. Її організаторами виступили Національний заповідник “Глухів” та Центр пам'яткознавства Національної Академії наук України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Така співпраця дає можливість долучитись широкому колу науковців, музейних працівників, краєзнавців до обговорення результатів сучасних досліджень регіональної історії.

Конференція значно розширила минулорічну географію наукового представництва — Крим, Одеса, Миколаїв, Сумщина, Чернігівщина, Київ, Тернопільщина, Курськ... Тематику доповідей, представлених її учасниками, можна поділити на такі розділи: “Теорія, історія та історіографія пам'яткознавства”, “Історія та культура доби Київської Русі”, “Польсько-Литовська доба та Гетьманщина”, “Нова історія”, “Музейна справа в Україні”. Вони стосувались різноманітних аспектів: охорони культурної спадщини, реставрації пам'яток, історії українського бароко, історичної топографії, дослідження персоналій тощо.

Особливістю глухівської конференції є обов'язкове видання збірки наукових праць до початку її роботи, що дає змогу учасникам попередньо ознайомитись з результатами досліджень колег, виокремити питання і обговорити їх в атмосфері конструктивного діалогу та наукової дискусії. Цьогорічна збірка, як і кілька попередніх, відкривається статтею доктора юридичних наук, професора В. І. Акуленка “Реалізація правонаступництва щодо державних архівів колишнього СРСР у практиці України”, яка присвячена одній з найактуальніших тем у справі становлення міжнародного авторитету української держави в галузі захисту своєї національної пам'яті.

Своєю присутністю вшанував наукове зібрання кандидат архітектури, заступник директора Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури і туризму України В. В. Вечерський, який почав ґрунтовно вивчати пам'ятки Глухова ще задовго до оголошення їх історико-культурним заповідником. Проаналізувавши стилістику глухівських архітектурних витворів протягом всієї доби Гетьманщини, він переконав присутніх, що в архітектурі міста як однієї з європейських регіональних столиць були присутні три стилістичні напрямки: специфічний для тогочасної України ренесансно-бароковий синтез, динамічний напрямок європейського бароко і класичний напрямок бароко, що закономірно ставить на порядок денний питання про доцільність існування терміна “українське бароко”.

Від загальних стильових рис архітектури Глухова XVII–XVIII ст. до конкретного творчого доробку А. І. Карташевського на посаді чернігівського губернського архітектора логічний перехід зробила кандидат історичних наук, доцент Криворізького навчального центру Одеської національної юридичної академії Н. О. Барабаш. Вона простежила його професійну діяльність упродовж тридцятилітнього періоду, в результаті якої завдяки регулярному розплануванню позитивно змінився вигляд міст і містечок Чернігівщини, у тому числі й окремих глухівських пам'яток.

Велику зацікавленість аудиторії виклика-

ла доповідь завідувачки сектора науково-дослідного відділу історії Києво-Печерської лаври Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника А. Є. Бартош “Спасо-Преображенська церква у Глухові. Історичний екскурс”. Глибоко досліджувати глухівську пам’ятку сакральної архітектури науковця надихнула непересічна подія — у липні 2008 р. в церкві був розкритий раніше невідомий унікальний живопис. Простеживши долю храму від початку побудови у 1765 р. до сьогодення і звернувши увагу на якість виконання композицій і малюнків у відкритих зондажах, дослідниця зробила попередній висновок, що живопис та рішення загальної стилістики відповідають манері і техніці виконання олійного живопису другої половини XVIII ст., виконаного художником Петербурзької академії мистецтв. Цю думку підтримала реставратор корпорації “Укрреставрація” В. А. Марампольська, яка продемонструвала етапи пошарової розчистки фрагментів живопису і консервації фарбового шару, при цьому зазначавши, що без закріплення й подальших консерваційно-реставраційних робіт є сумніви щодо його подальшого існування.

Своєрідним відлунням проблем збереження пам’яток Сіверщини з питаннями сучасного пам’яткознавства в Автономній Республіці Крим стала доповідь доктора історичних наук, професора Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського А. А. Непомнящого. Для більш предметного ознайомлення з історичним краєзнавством, діяльністю в галузі вивчення та охорони культурної спадщини Криму видатних істориків та етнографів XIX — першої третини XX ст., дослідженнями і документами по охороні кримських пам’яток їм було подаровано до книгозбірні Національного заповідника “Глухів” кілька особистих монографій та видань редакційно-видавничої серії “Біобібліографія кримознавства”. Скориставшись нагодою, старший науковий співробітник Центру С. Ю. Зозуля передав ректору Глухівського національного педуніверситету ім. О. Довженка О. І. Курку копію архівної справи про ліквідацію Глухівського інституту народної освіти (так у той час називався Глухівський учительський інститут), яка знайде своє місце у фондах історико-педагогічного музею цього навчального закладу.

Розмаїття тем, напрямків, підходів до ма-

теріалу, “різнокаліберність” дослідницьких можливостей на конференції об’єдналися авторським поривом до відродження історичної істини, до збереження пам’яті про великий український край — Сіверщину. Однією з таких тем є “Глухівський період в історії України” (1708–1782 рр.), висвітленню якого присвятив свою доповідь науковий співробітник Національного заповідника “Глухів” В. І. Белашов. Його дослідження мають виняткове значення, адже державотворчий досвід українських гетьманів може знадобитися молодій українській державі у час її становлення.

Практично-установчим напрямком з обнадійливою перспективою розвитку музейної справи у Глухові відзначена стаття академіка НАН України Ю. С. Шемшученка “До питання утворення музею історії українського права”, адже місто у XVIII ст. — не тільки адміністративна столиця Гетьманщини, а й центр розвитку теорії правознавства й державотворення.

Військова тематика була представлена дослідженнями як доби Київської Русі, так і Визвольної війни середини XVII ст. Традиційно з року в рік триває вивчення життєдіяльності персоналій, пов’язаних із Сіверським краєм. На зібранні можна було почути нові дані про гетьмана Івана Мазепу, глухівського сотника Пилипа Уманця, інших політичних та громадських діячів XVIII ст. У виступі кандидата мистецтвознавства, професора Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв Л. І. Горенко були надані докази високого рівня розвитку культурно-мистецького життя Глухова XVIII ст., традиції якого віддзеркалилися у творчості М. Ф. Полторацького.

Для того щоб дослідники у своєму науковому пошуку не обмежувались рамками окремого регіону, доктор історичних наук, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка Г. Д. Казьмирчук ознайомив учасників конференції із політико-економічним та суспільно-соціальним станом Правобережної України XIX ст. на прикладі родини графині Теклі Потоцької.

Незважаючи на широку географію учасників і розмаїття доповідей, можна з упевненістю стверджувати — нецікавих тем на конференції просто не було. Такі зібрання, завдячуючи наполегливим зусиллям десятків науковців та краєзнавців, відкривають нові

сторінки історії, піднімають на нові щаблі історичної свідомості знання про минуле краю і України. Глухів же, всупереч традиційним

твердженням про географічну провінцію, поступово перетворюється на значний науковий і культурний центр.

